

Barnmisshandel i samhällets regi

Svante Blomstrand

Den fjärde internationella barnmisshandelskonferensen i Paris, september 1982 tecknade en dystert bild av barnens situation i världen. De svälter, lämnas utan utbildning, utnyttjas i arbete och på annat sätt av föräldrar och av myndigheter som skulle haft deras bästa för ögonen. Det kan då vara trösterikt att konstatera att samma problem som nu i synnerhet möter i u-länderna fanns i Europa för några generationer sedan. De löstes bl a genom insatser av frivilliga organisationer, vars arbete måste ha tätt sig lika hopplöst som det dagliga arbetet i Bangkokslum idag. Men deras metoder var framgångsrika och bör kunna lyckas en gång till.

Svante Blomstrand är bitr överläkare vid barnkliniken, centrallasarettet i Borås.

Paris hölls den 4:e Internationella Barnmisshandelskonferensen i september 1982. Den förra var för ett och ett halvt år sedan i Amsterdam.^{1,2} Närmare 1000 deltagare kom, och av dessa var 1/3 fransmän. Ytterligare 1/3 kom från nordamerika. Den skandinaviska representationen uppgick till något hundra personer. Kongressens tema var "Institutional Child Abuse and Neglect". Av alla föredrag berörde ungefär 2/3 förhållanden utanför familjekretsen.

Inledningsanförandet hölls av Stanislaw Tomaszewicz och handlade om metoder för att studera våld inom institutioner. Tidigare vetenskapliga studier över ämnet saknades. Tryckta källor fanns dock – skandalskrivier i dagspress och memoarer. Dessa källor var i många avseenden samstämmiga, men berättelsernas representativitet var osäker. Inom institutioner utbildas avvikande normsystem, vilka omfattas av både barn och personal, och det gör att mycket lite kommer fram om

vad som pågår bakom institutionernas väggar i samtiden.

Ett sätt att studera våld inom institutioner demonstrerades av Joel Rabb. Utgående från anmälda fall hade man gjort en klassificering. Åtta olika kategorier, från fysisk misshandel – över sexuella övergrepp – till bristande omvårdnad blev resultatet. Inom varje kategori fanns exempel med varierande svårighetsgrad. Med detta som bas hade man konstruerat ett frågeformulär för att studera attityder hos barn på institution, deras föräldrar, vårdpersonal, socialarbetare, institutionschefer och fosterföräldrar. De hade fått ta ställning till om en relaterad händelse utgjorde "child abuse and neglect" eller inte, och oberoende av detta om den relaterade händelsen varit skadlig för det inblandade barnet eller inte. Vanligen sammanföll bedömningen, men inte alltid. En underlåtenhet att ge mediciner uppfattades av de flesta som skadligt för barnet, men däremot inte som "abuse and neglect". Skillnader i attityder hos olika grupper framkom. Chefer och personal på institutioner hade ofta högre krav på sitt uppträdande än vad socialarbetare och barnen själva hade. Det visade sig också att förväntningarna på känslomässigt omhändertagande på en institution var betydligt lägre än motsvarande förväntningar på ett föräldrahem.

Marilyn Cavarra redogjorde för ett program som gällde undersökning av misstänkta fall av "abuse and neglect" hos fosterföräldrar. Problemet hade visat sig större än man anat. Under en 18 månaders period hade 127 klagomål utretts bland 570 fosterhem. Ungefär 1/3 av klagomålen hade varit berättigade (ett ärende på vart femtonde fosterhem). Utredningsmyndigheten hade varit fristående från övriga inblandade instanser. De flesta socialarbetare som tidigare varit inblandade i placeringen vi-

.....

Problemet "abuse and neglect" hos fosterföräldrar visade sig större än man anat.

.....

sade sig lojala med fosterföräldrarna. Det gällde inte enbart dem som ursprungligen valt fosterhemmet utan även dem som varit barnens behandlingskontakter. Fosterbarnen hade inte någon professionellt inblandad som tog deras parti. Klagomålen över fosterhemmen hade också huvudsakligen kommit från barnens föräldrar. Ett par flickor hade placerats pga att de utnyttjats sexuellt i sitt eget hem. Detta hade fortsatt i fosterhemmet, vilket är en känd risk. Det som var mest störande var att dessa fall utifrån andra kriterier uppfattats som behandlingsmässiga framgångar. Deras skolprestationer och kamratkontakter hade förbättrats efter fosterhemsplaceringen. I kommunen försökte man nu stödja fosterhemmen bättre. Man höll strikt på att alla former av aga var förbjudna. Detta innebar också att man fick lära ut alternativa uppfostningsmetoder. Socialarbetarna höll tätare kontakter med barnen än vad som varit gängse. Vid hembesök diskuterades med barnet självt vilka regler som gällde, hur överträdelser beivrades, om barnet hade eget rum och vem som fick tillträde, och under vilka förevändningar etc. Man hade också börjat följa upp placeringarna med en intervju med barnet. Detta för att lättare kunna bedöma om fosterhemmet gick att utnyttja igen.

Barns utnyttjande i arbetslivet

Barnarbete behandlades i form av ett par ganska detaljerade redogörelser för situationen i ett par länder. Det första var Indien, där man beräknat att 6% av allt arbete utföres av barn (yngre än 14 år). Procentuellt var fler flickor yrkesverksamma än vuxna kvinnor, medan för pojkarna yrkesverksamheten tilltog med stigande ålder. Det främsta skälet till barnarbete var fattigdom. För hantverkare var det tradition att barnen lärdes upp genom att följa de äldres arbete. Detta började de med mycket tidigt. Både familj och barn föredrog denna utbildningsgång framför vanlig skola. De äldre såg arbetet som en viktig försäkring mot senare arbetslöshet

och asocialitet. Genom sitt arbete bidrog barnen till familjens försörjning utan att i andra avseenden axla en vuxen roll, och detta skapade konflikter. Barn som arbetade borta saknade familjens ledning och uppföstran. De flesta av dem ville trots allt inte tillbaka till familjen och arbetslösheten på landet utan föredrog att stanna kvar med sina små inkomster på arbetsplatsen. Umgänget var praktiskt taget begränsat till jämnåriga. Barnen blev trakasserade av äldre arbetskamrater och tog igen detta på yngre anställda.

Det andra exemplet var Thailand, där bilden av vissa avseenden var annorlunda. En mycket utbredd fattigdom ledde 1981 till att 55 000 barn dog av undernäring. De svältande familjerna på landet lämnade barn till professionella uppköpare. För ett par månadslöner kontant köptes pojkar och flickor mellan 8 och 14 år. Någon miljon barn per år fördes på detta sätt till de större stadernas industrier och bordeller. Lagar om barnarbete och skolplikt efterlevdes inte. Det främsta motståndet mot denna handel kom från privata organisationer, och det var en representant för en sådan som redogjorde för den thailändska situationen.

Sexuellt utnyttjande av barn utanför familjen

Barnpornografi och problemen kring denna fick sin presentation av en polis, R. P. "Toby" Tyler från Crimes Against Children Unit i San Bernardino. Han berättade att barnpornografibranschen växte när pornografin släpptes fri. Upp till en tredjedel av sortimentet i en porrbutik kunde vara fritt exponerad barnpornografi. Det ledde i sin tur till att en mer restriktiv lagstiftning återinfördes på många ställen, bl a i USA och Skandinavien. Holland har behållit sin liberala lag och har också blivit centrum för produktion och distribution av barnpornografi i världen. Konsumenterna av barnpornografi är huvudsakligen pedofiler, som, om de har möjlighet

.....

Konsumenterna av barnpornografi är huvudsakligen pedofiler som om de har möjlighet själva utnyttjar barn sexuellt.

.....

själva utnyttjar barn sexuellt. Då används bilderna för att övervinna barnets tvekan. Det är också vanligt att de vuxna dokumenterar aktiviteten i form av stillbilder, filmer eller videospelningar. Dessa produkter kan sedan mångfaldigas och säljas till tidningar typ *Lolita*. De barn som förekommer på bilderna står alltid i ett beroendeförhållande till den vuxne. Han, för det är vanligen en man, är en känslomässigt viktig person för barnet och kanske den ende som visar att han bryr sig om det. Denna bakgrund till barnpornografiska bilder är vanligare än den av en sexgalning, som kidnappat ett barn på gatan och våldtar det i fotoblixtarnas sken. Nästan alla pedofiler deltar på detta sätt i både konsumtion och produktion av barnpornografi. Bilderna distribueras sedan över hela världen och cirkulerar i decennier efter det att barnen vuxit upp. Hemma i Sverige återfanns ett sådant ärende bland tidningsrubrikerna samtidigt med kongressen.

Ämnet barnprostitution togs upp av flera talare. I välorganiserad form fanns det alltså i Sydostasien men även i flera länder i Sydamerika. En stor del av kunderna var "turistande" västerlänningar. De utkomstmöjligheter som finns för flickor, som skall klara sig själva, är arbeten som tjänsteflickor i familj, där de ofta blir sexuellt utnyttjade, eller andra tunga låglönearbeten. Ekonomiska skäl tvingar dem till prostitution på "frivillig" väg även om de inte sålts till bordeller som ju fallet var i Thailand. Hur situationen gestaltar sig på Manilla, där nästa världskongress i Pediatrik ska hållas, hade varit intressant att få upplysningar om. Även i industriländerna förekommer barnprostitution, men mest i form av gatuprostitution i de större städerna. Flickorna har ofta utnyttjats sexuellt i sitt eget hem tidigare och härigenom blivit lättare att rekrytera till verksamheten. Narkotikaberoende och därmed följande höga krav på inkomster bidrar sedan till att hålla dem kvar på gatan.

Bakomliggande kulturella faktorer till att barn utnyttjas sexuellt diskuterades av Elisabeth M. Matz. Den bild av flickor som ges i massmedia har under sista decenniet allt mer sexualiserats. Det syns tydligt i klädannonser och skivomslag, där barnmodeller används. Man utnyttjar make up, frisyr och förföriska poser för att ge en mognare framtoning än

Om det allmänt uppfattas som "bättre" att vara 19 år än 30 finns det inget skäl att det inte skulle vara "bättre" att vara 12.

vad som hör till den biologiska åldern. Intrycket blir att barn kan motsvara vuxnas sexuella förväntningar. Ungdomlighetskulten när det gäller kvinnor bidrar också till att det är svårt att hålla barn/vuxna isär. Om det allmänt uppfattas som "bättre" att vara 19 år än 30 finns det inget skäl att det inte skulle ännu "bättre" att vara 12. Otydligheten i barn/vuxengränsen gäller främst flickor. Med tiden har detta medfört direkta attitydförändringar. För någon generation sedan var det viktigt för amerikanska flickor att vara "popular and pretty". Idag har denna målsättning förvandlats till att vara "sexy". Detta är en utveckling som kosmetikaindustrin inte har varit sen att utnyttja.³

I skämtteckningsform har sexuella relationer mellan flickor och män presenterats för herrtidningarnas publik i många år. Barnet tar då alltid initiativet och har kontroll över situationen. Denna presentation av sexuella relationer mellan barn och vuxna har hunnit före den seriösa debatten med många år. Den attitydskapande effekten har inte varit obetydlig. Öppen propaganda för tankegången "Sex by eight or it's too late" är ett bevis härför.⁴

Kongressen tecknade en generellt dystert bild av barnens situation i världen. De svälter, de lämnas utan utbildning, de utnyttjas i arbete och på annat sätt, inte bara av föräldrar utan även av myndigheter, som skulle haft deras bästa för ögonen. Problemen i u-länderna ter sig överväldigande. Det var trösterikt att som kvällslektyr ha en redogörelse för barnens situation i England under 1800-talet.⁵ Samma problem som man nu möter i u-länderna fanns i Europa för några generationer sedan. Problemen löstes med allmän ekonomisk utveckling, men inte minst genom insatser av frivilliga organisationer, ofta med religiös bakgrund. Deras arbete måste ha tett sig lika hopplöst som det dagliga arbetet i Bangkoks slum idag, men deras metoder har varit framgångsrika och bör kunna lyckas en gång till.

REFERENSER

1. *Mark, Anders*: Sexuellt övervåld mot barn alltmer uppmärksammat i anglosaxiska länder. *Läkartidningen* 1981, 78: 2678–2679.
2. *Blomstrand, Svante*: Barnmisshandelskongress i Amsterdam. *Socialmedicinsk Tidskrift* 1982, 59: 21–23 och 391.
3. *Palumbo, Francis*: Growing up too fast. *Pediatrics* 1982, 69: 123–124.
4. *Densen-Gerber, Judienne & Hutchinson, S. F.*: Medical-legal and societal problems involving children i The Maltreatment of Children. Ed. by Selwyn M. Smith. MTP Press Ltd. Trowbridge 1978. Sid 317–350.
5. *Walvin, James*: A Child's World. A Social History of English Childhood 1800–1914. Pelican Books, Bungay 1982.

The International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect bildades 1977. Representeranter för en lång rad yrken finns samlade i föreningen. De flesta kommer från västvärlden. Deltagarantalet från u-länder ökar stadigt. Öststatsrepresentanter har inte syns till. Detta beror sannolikt på att Child Abuse and Neglect definitionsmässigt inte längre existerar i ett socialistiskt samhälle och därför inte kan studeras.

I samband med kongresserna hålls medlemsmöten, där styrelsen väljs. Vid mötet i Paris gick inte någon av de vakanta posterna till skandi-

naver. För det behövs fler röstande medlemmar härifrån.

Medlemsavgiften är fn \$ 40, och kan inbetalas till I.S.P.C.A.N., 1205 Oneida Street, Denver, Colorado 80220, USA. För medlemsavgiften erhåller man en prenumeration på föreningens tidskrift "Child Abuse and Neglect, The International Journal". Den utkommer med fyra nummer per år. Medlemmarna kommer att ha sänkt deltagaravgift vid nästa kongress, som går av stapeln september 1984 i Montreal. Det vetenskapliga huvudtemat skall bli prevention.